

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (TRF)**

**Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури**

**МАТЕРІАЛИ
IV міжнародної науково-практичної конференції**

***«Гуманістична філософія освіти як складова успішних посттоталітарних
трансформацій»
(6-7 грудня 2018 року)***

**Харків
ХНПУ- 2019**

невиразні, що розрізнення – це більш-менш забобон, і до того ж небезпечний («Им'я Рози»), бо шанувальники «істинного» неодмінно стають фанатиками.

Метод, який пропонував С.С. Аверінцев полягав у постійному діалозі, в суперечці із двома протилежними позиціями, доводячи відсутність кардинальної полярності між ними, оскільки вони обидві протилежні чомусь ще: чомусь такому, що розуміється як здоровий глузд, який поєднує, синтезує положення речей як в середині, так і ззовні. Він завжди звертався до «Етики» Арістотеля, до центру, який утримує цей важіль, – до «золотої середини». «Цей принцип був для С.С. Аверінцева як пізнавальний метод. Він нагадує про розсудливість (грецьке *sophrosyne*, інакше перекладається як «цнотливість», близьке латинському *prudentia*), слово античної мудрості та християнської аскети. Це слово, ймовірно, – одна з напружених точок синтезу традицій «Афін» та «Єрусалиму», є серцевинною теми Аверінцева» (Сєдакова О., 2008).

Отже, Г.С. Сковорода і С. С. Аверінцев, перебуваючи у різних дискурсах, у віддалених один від одного хронотопах, розцінюють і розглядають розуміння, відкриту розмову, співрозуміння як трансрозуміння, як «життєву практичну позицію співрозмовників», як єдиний шлях філософії та філософського розуміння раціонального, а серце та розум як доповнені один іншим.

Посилання

Гомілко О. (2017). Філософія освіти Григорія Сковороди: відмінність модерної візії / Філософія освіти. *Philosophy of Education*. – № 2 (21). – С. 194-211.

Сєдакова О. (2008). Сергей Сергеевич Аверинцев. Апология рационального / Журнальный зал: Континент, 2008 №135. [Електрон. ресурс] Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/continent/2008/135/se24.html>

ІНТЕРКУЛЬТУРНА ФІЛОСОФІЯ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ

М.О. Дроботенко, м. Харків

Прискорення розгортання глобалізаційних процесів, радикальні культурні зрушення продукують ускладнені виклики для світоглядних систем, що покликані здійснювати орієнтаційну функцію у суспільстві. Філософія також не є винятком. Трансформації, які відбуваються в середині самої філософії

беззаперечно пов'язані з проблемою виправдання необхідності філософії у сучасному суспільстві та культурі. Останнє актуалізує для філософського дискурсу питання інтер- і транскультурних перспектив філософування, розвитку інтеркультурної філософії. Прискорення розгортання глобалізаційних процесів, радикальні культурні зрушення продукують ускладнені виклики для світоглядних систем, що покликані здійснювати орієнтаційну функцію у суспільстві. Філософія також не є винятком. Трансформації, які відбуваються в середині самої філософії беззаперечно пов'язані з проблемою виправдання необхідності філософії у сучасному суспільстві та культурі. Останнє актуалізує для філософського дискурсу питання інтер- і транскультурних перспектив філософування, розвитку інтеркультурної філософії. У сучасному філософському дискурсі представлено декілька можливих проектів інтеркультурної філософії. *Інтеркультурна філософія як діалог (полілог) культур*. На думку Ф. М. Віммера здійснення програми філософії, виконання нею своєї орієнтаційної функції та запобігання загрозам універсалізму або релятивістського партикуляризму, можливе через діалог (полілог). Адже діалог є культурною формою філософування (не слід плутати з філософським діалогом як літературним жанром). про нейробіологічні передумови пізнання, німецький ідеалізм, конфуціанство, чи права людини» [цит. за 7, с. 62]. Суттєвим елементом тут є породження, селекція та інтерпретація філософських смислів. Оскільки філософія – це запитування, то відповіді на тематичні питання повинні бути сформульовані під час такого полілогу. Особливістю інтеркультурних філософських діалогів є їх відкритість та відсутність елементів порозуміння всередині них. Інтеркультурні філософські діалоги структуруються по спільному пошуку знання. Інтеркультурні філософські діалоги утворюють більш зручні та ефективні форми інтеркультурного спілкування, які передбачають більш сильні владні відносини. Те, що практикується в інтеркультурних філософських діалогах має прямі політичні наслідки. Інтеркультурність філософського діалогу передбачає твердження, що

інші форми міжкультурної комунікації в політиці та економіці, або науці і техніці, які витікають з владних відносин, повинні стати більш діалогічними [див. 1].

Інтеркультурна філософія як герменевтика філософії. У сучасних соціокультурних контекстах зв'язок між культурами, філософіями, релігіями має зовсім іншу якість, ніж це було в минулому. Оновлення Азії, Африки і Латинської Америки, Європи характеризується конкретною ситуацією, в якій неєвропейські континенти приймають участь в розмові з «власними голосами». Цей новий вид зв'язку характеризується чотиривимірною герменевтичною діалектикою. У першу чергу йдеться про розуміння Європи в Європі. (Незважаючи на внутрішні відмінності, Європа, – в основному, під впливом факторів зовнішніх щодо філософії – представляється неєвропейцям єдиною, унітарною). По-друге, є європейські спроби зрозуміти неєвропейські культури, релігії і філософії, про що свідчать інституалізовані наукові напрямки сходознавства і культурної антропології. По-третє, є неєвропейські культурні сфери (культури), які в даний час також присутні так, як вони бачать себе. По-четверте, є розуміння Європи як присутньої в неєвропейських культурах. Така ситуація ставить питання про те, хто розуміє, кого, чому і як. Відповідно сама Європа стає інтерпретованою: «Європу у філософській перспективі треба зрозуміти як транснаціональний і культурний простір, так само, як і європейське соціальне життя через перетин всіх культур вимагає розуміння європейського походження як теорії придушення «Іншого», відкриваючи філософуванню інтер- і транс-культурні горизонти» [цит. за 7, с. 61]). Таким чином, існуюча герменевтична ситуація вимагає філософії герменевтики, яка є досить відкритою, щоб визнати факт приналежності до певної культурної традиції. Інтеркультурно орієнтована герменевтична філософія повинна відповідати вимозі бути філософією, для якої узгоджені поняття, методи, концепції та системи, які тут розробляються, не являють собою історично незмінні апріорні сутності. Відтак, історія філософії є невичерпним резервуаром різноманітних

інтерпретацій, є герменевтикою. Транскультурний характер формального, технологічного і наукового понятійного апарату не повинен бути помилково прийнятий за дух інтеркультурного. Вона є частиною природи, властивою інтеркультурної філософії сприяти почуттю скромності щодо власної гносеологічної, методологічної, метафізичної, етико— моральної, політичної, релігійної систем. Інтеркультурна філософія висуває на перший план та розкриває історично умовний характер практики в філософській історіографії про те, що розслідування всіх неєвропейських філософій здійснюється тільки з точки зору європейської філософії. Для того, щоб показати, що зворотне так само, як і попереднє, можливо і допустимо, є однією з цілей інтеркультурної філософії.

Інтеркультурна філософія як філософська компаративістика. Проект інтеркультурної філософії, як його уявляють німецькі дослідники, є насамперед спробою теоретичного обґрунтування філософської компаративістики [7, с. 61]. За переконанням Р. А. Молл, інтеркультурність витікає зі взаємодії культур, які не існують самі по собі. Інтеркультурна філософія аж ніяк не романтичне поняття для чого-небудь неєвропейського, але ставлення, яке має передувати філософському мисленню, тільки в цьому випадку порівняльна філософія стає можливою [3, с. 134]. Проте, можна знайти регіональні обмеження філософії не тільки у порівняльній філософії, але і у широких масштабах у західній літературі.

Термін «інтеркультурна філософія» може означати інтегральну філософію, яка поєднує східну та західну філософські системи, які є паралельними та ґрунтовані на різних моделях філософування. Таке розуміння має сенс для розуміння, що східна та західна філософії різко відрізняються одна від одної, а загальне в них є своєрідною платформою для їх інтеграції. Інтеркультурна опція філософії не відкидає існування центрів, він відкидає тільки центризм будь-якого гатунку. Жодна культура, будь-то Східної Азії, Європи, Африки та Латинської Америки не можуть залишатися повністю обмеженими у своїй

власній традиції. Інтеркультурна орієнтація філософія означає, що філософська раціональність присутня у різних філософських традиціях, але перевершує специфічні межі традицій і об'єднує їх разом у значенні префікса «інтер-». Відтак інтеркультурна філософія спонукає до процесу емансипації від усіх типів центризму і уможливлює диференційоване ставлення до філософських традицій без дискримінації чи монолітності, але критичний розгляд однієї філософської традиції іншою.

Таким чином, можна зробити наступні узагальнення: 1. Інтеркультурна філософія є своєрідною відповіддю на виклики глобалізації. 2. Інтеркультурна філософія визначає філософське ставлення, яке супроводжує всі специфічні культурні конфігурації філософії, і запобігає їхній абсолютизації себе. Методологічно вона протікає таким чином, що не надає привілеї будь-якій концептуальній системі, спрямована не стільки на узгодження концепцій, скільки на розширення філософської комунікації. 3. Інтеркультурна філософія вказує на конфлікт. Це конфлікт, тому що давно занедбаної культури філософії, яка була неправильно зрозуміла і пригноблена через неучтвo, зарозумілість, а також різні зовнішні щодо філософії фактори. Вона встановлює вимогу, тому що неєвропейські філософії та культури хочуть запропонувати рішення, відображаючи філософське рішення проблем, яке є специфічними для них. 3. «Інтеркультурна філософія» – не назва конкретної філософської конвенції, чи еклектика різних філософських традицій. 4. Інтеркультурна філософія означає визнання необхідності осмислювати і формувати історію філософії заново від фундаменту вгору. Універсальність філософської раціональності виникає в різних філософських традиціях, у той же час перевершуючи їх. 5. Інтеркультурна філософія означає розуміння філософії, що уможливлює саму філософію крізь різноманітні філософські, культурні, релігійні традиції по всьому світу. Інтеркультурна філософія, таким чином, спрямована на вихід філософії за межі її монокультурної зосередженості. 6. Інтеркультурна орієнтація філософії характеризується гнучкістю запобігання небезпечному

пануванню над динамічними ідеями і структурами філософій, культур, релігій штучного і одноманітного. 7. Термін «інтеркультурна філософія» може означати інтегральну філософію, яка поєднує східну та західну філософські системи, які є паралельними та ґрунтовані на різних моделях філософування. 8. Інтеркультурна філософія являє собою принципово нову орієнтацію і, в той же час, є складовим елементом і метою філософування. В теорії інтеркультурної філософії узгоджуються прагнення до універсальності філософії як такої та локальна (культурно обумовлена) раціональність національних філософій. Термін «інтеркультурний» стосується філософської орієнтації, яка уможливорює філософування у різних культурних контекстах. 8. Інтеркультурний вимір філософії передбачає вираження різноманітні філософії у відповідних культурних контекстах і тим самим створити спільну плідну дискусію, яка б забезпечувала рівні права для всіх. У такому сенсі це передбачає оновлення практики філософії – філософії, яка вимагає взаємоповаги, слухання та навчання.

Посилання

- Kimmerle H.* Dialogues as form of intercultural philosophy / *Kimmerle H.* // <http://www.interculturalstudies.ir/en/?p=27>
- Mall R.A.* The Concept of an Intercultural Philosophy [Electronic resources] / *Mall R. A.* / Translation from the German by Michael Kimmel // *Polylog: Forum for Intercultural Philosophy* 1 (2000). – Access mode: <http://them.polylog.org/1/fmr-en.htm>.
- Mall R.A.* Tradition und Rationalität. Eine interkulturelle philosophische Perspektive [text] / *Mall R. A.* // *Beckmann, C., (et al), eds. Tradition und Traditionsbruch zwischen Skepsis und Dogmatik: Interkulturelle Philosophische Perspektiven.* – Amsterdam: Rodopi, 2006.
- Wimmer F.M.* Cultural centrisms and intercultural polylogues in philosophy [text] / *Wimmer F. M.* // *International Review of Information Ethics.* – 2007. – Vol.7. – P.2–9.
- Wimmer F.M.* Is Intercultural Philosophy a New Branch or a New Orientation in Philosophy? [Electronic resources] / *Wimmer F. M.* – Access mode: <https://homepage.univie.ac.at/franz.martin.wimmer/intpheng95.pdf>.
- Yousefi, Hamid Reza* On the Theory and Practice of Intercultural Philosophy [text] / *Yousefi, Hamid Reza* // *On Community. Community and civil society.* – 2007. – Vol.12. – №47/48. – P.105–124.
- Кулаєва М.Д.* Аполгетичний насп філософії: німецький досвід [text] / *М. Д. Кулаєва* // *Філософська думка.* – 2010. – №2. – С.57–68. // *Kultajeva M. D. Apolgetychnj nasp filosofii': nimes'kyj dosvid* [text] / *M. D. Kulajeva* // *Filosofs'ka dumka.* – 2010. – №2. – С.57–68.